

Відзив
офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Волкової Наталії Павлівни
на дисертаційне дослідження БАБИЧА ВЯЧЕСЛАВА ІВАНОВИЧА
„Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх
учителів до формування соціального здоров'я учнів основної школи”,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Своєчасність і перспективність роботи визначається значними трансформаціями в політичному, економічному, соціальному та соціокультурному аспектах суспільного життя, а отже, нагальною потребою суспільства у збереження й підтримці здоров'я широких верств населення, зокрема молодого покоління – фундаментальної цінності держави й суспільства. Тому дослідження Бабича Вячеслава Івановича, присвячене проблемі професійної підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я учнів основної школи, є не тільки актуальним, а й вагомим для сьогодення.

Визначивши правильно об'єкт і предмет дослідження, автор здійснив перевірку гіпотетичних припущень, яка доказово розгорнута на всіх етапах роботи.

Структура роботи є логічною й адекватно відображає траєкторію руху теоретико-експериментального дослідження. Основний зміст дисертаційної роботи свідчить про широку ерудицію здобувача, його здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів, сміливість, критичність і креативність професійного мислення.

Зосередимо увагу на конкретних результатах дослідження Бабича Вячеслава Івановича.

Автором уперше здійснене обґрунтування системи підготовки майбутніх учителів до формування соціально здорових підлітків, основними компонентами якої є: цільовий, суб'єкт-об'єктний, змістовний, процесуальний.

Сильною стороною дисертації є теоретично обґрунтована концепція, сукупність положень якої характеризує теоретичні та методичні засади

професійної підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я учнів основної школи як педагогічної системи, методологічним підґрунтям якої є системний, аксіологічний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний та технологічний підходи. Зазначена концепція спрямована на підвищення відповідальності майбутніх учителів за сформованість в учнів соціального здоров'я відповідно до сучасних запитів суспільства, вироблення в них готовності до тісної співпраці з соціальними інституціями, які мають безпосередній вплив на виховання соціально здорових підлітків, та передбачає використання всього наявного потенціалу ВНЗ у зазначеному аспекті, що реалізується через сукупність визначених етапів підготовки, створюючи цілісність і нерозривність процесу вироблення в студентів необхідного рівня професійної готовності до формування соціально здорових підлітків на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Не менш суттєвим здобутком, на наш погляд, є уперше здійснене обґрунтування потенціалу загальноосвітніх навчальних закладів у контексті формування соціального здоров'я учнів основної школи в сучасних соціокультурних умовах.

Вячеславом Івановичем чітко й методологічно впевнено розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено на ефективність оригінальну й, як показали результати експерименту, плідну в теоретичному і практичному плані структурно-логічну модель педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я підлітків, яка розкривається через сукупність трьох її структурних складників (теоретичний, методологічний та технологічний) і становить чіткий механізм, що дозволяє злагоджено функціонувати в тісному взаємозв'язку всі її складники та відповідні до них елементи зі спрямованістю на досягнення результату відповідно до встановленої мети цієї моделі. Така модель нам видається оптимальною тому, що дозволяє майбутньому вчителю ефективно здійснювати формування соціально здорових підлітків.

Заслуговує на увагу, як науково й практично значущий результат дослідження, представлені в роботі авторські форми, методи та прийоми навчання з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності вчителя в контексті виховання соціально здорових підлітків.

До переваг роботи Бабича Вячеслава Івановича можна віднести її безсумнівне практичне значення. На позитивну оцінку заслуговують готові до впровадження в навчальний процес навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін «Вступ до фаху», «Основи валеології», «Безпека життєдіяльності»; робочі програми та навчально-методичне забезпечення авторських спецкурсів «Теоретичні аспекти формування соціального здоров'я сучасних підлітків», «Методика формування соціального здоров'я сучасних підлітків»; методичні рекомендації для викладачів та студентів щодо практичної реалізації в навчально-виховному процесі ВНЗ авторських форм, методів і прийомів формування соціального здоров'я учнів основної школи; програмно-методичні матеріали, що забезпечують розвиток та функціонування педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків; комплекси творчих завдань у межах фахових навчальних дисциплін та авторських спецкурсів; банк творчих і дослідницьких завдань для педагогічної практики в контексті забезпечення практичної та психофізіологічної готовності майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків. Слід відмітити високий ступінь технологічності запропонованих у дисертації рішень та їх глибокий теоретичний рівень.

Можна констатувати, що всі завдання дослідження автором ретельно проаналізовані, його результати ґрунтовно перевірені достовірними сучасними методами дослідження; висновки, представлені у дисертації, свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням.

Дисертаційна робота оформлена згідно з вимогами ДАК України. Основні положення дисертаційного дослідження В.І. Бабича знайшли відображення в 39 публікаціях, що відповідає існуючим вимогам. Автореферат дисертації цілком

відбиває основні її положення, його зміст й оформлення повністю відповідають вимогам ДАК України.

Отже, представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретико-методологічне і практичне значення для професійної педагогіки, бо залишають за собою добре апробований, експериментально перевірений потужний інструментарій підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я учнів основної школи.

Однак, проведене дослідження, не позбавлене недоліків. Тому вважаємо за необхідне надати зауваження, які виникли в процесі опрацювання матеріалу докторської дисертації Бабича Вячеслава Івановича:

1). Перш за все, у дисертації такого масштабу бажано було, розкриваючи психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я школярів акцентувати увагу на наукових надбаннях зарубіжних вчених, а не обмежуватись переліком посилань на стор. 26-27. Це ж саме стосується й аналізу проблеми формування соціального здоров'я особистості у науковому просторі. Так, на жаль, не описано витoki дослідження проблеми як проблеми людства, а саме: не представлені базові міжнародні документи, як-от: Джакартська декларація щодо продовження діяльності із зміцнення здоров'я в 21-му столітті; Аделаїдські рекомендації із здорової суспільної політики; Оттавська хартія; Декларація Всесвітньої організації охорони здоров'я «Здоров'я – 2020» тощо.

2). На нашу думку, аналіз науково-теоретичних засад професійної підготовки майбутнього вчителя був би більш повним, якби дослідник окреслив існуючий вітчизняний досвід як формування соціального здоров'я школярів, так і підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я школярів. Адже ми маємо значний науково-практичний продукт як результат всеукраїнського проекту – всеукраїнську мережу шкіл здоров'я та навчально-методичні посібники, зокрема: Концепція освіти «рівний – рівному» щодо здорового способу життя серед молоді України; Основи громадського здоров'я:

теорія і практика; Сучасні підходи у сфері охорони громадського здоров'я та його популяризації; Я – моє здоров'я – моє життя та інші.

3). У п. 1.3 автором акцентується увага на аналізі дефініцій «професіоналізм», «професійна компетентність», «готовність», «професійна готовність майбутнього фахівця», «професійне самовизначення», «професійний саморозвиток», «професійна самореалізація», «професійне самовиховання», який завершується, на наш погляд, декларативною презентацією поняття «професійна готовність майбутніх учителів до формування соціального здоров'я учнів». На наш погляд, варто було б більше приділити уваги наведенню аргументів щодо доцільності презентації досліджуваної готовності як сукупності науково-теоретичної, практичної, психофізіологічної, психологічної складників, їх змістового наповнення.

4). На наш погляд, є певні розбіжності у розумінні поняття „соціальне здоров'я підлітків”, яке презентоване автором як складне особистісне явище, в основі якого лежать структурні компоненти, що являють собою готовність учня до повної реалізації себе у суспільстві, спроможність до взаємодії з мікро, мезо- та макросередовищем, наявність соціальної та правової відповідальності, а також спрямованість на розкриття власного потенціалу в усіх сферах соціального середовища та презентації змістового наповнення моделі формування соціального здоров'я учнів основної школи (с. 183), яка акцентує на лише дисциплінах гуманітарного, природничого циклів, охороні здоров'я, та фізичній культурі. Така авторська позиція є дискусійною, бо нівелює значення інших навчальних дисциплін у вихованні соціально здорових підлітків.

5). Вважаємо за необхідне зупинитися на запропонованих автором напрямках формування соціального здоров'я учнів основної школи у світлі трансформації сучасної загальної освіти в Україні (п. 2.5). На наш погляд, не досить коректними є декларативні твердження дисертанта щодо питань перебудови системи середньої освіти.

6). Вбачаємо невдалим здійснене під час презентації моделі (п. 3.2) обґрунтування професійної готовності майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків.

7). У пункті 4.1 автором розкрито етапи впровадження моделі педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я учнів основної школи. На наш погляд, у тексті роботи акценти зміщено на опис конкретних методів та прийомів, які реалізовано на різних етапах у навчальному процесі. Такий підхід, на жаль, не дозволив у повному обсязі зрозуміти, яким чином була реалізована зазначена модель та здійснювалося формування в студентів компонентів готовності до виховання соціально здорових підлітків.

8). Щодо п.4.1, вважаємо не зовсім коректним оформлення таблиць під назвою «Оцінка ефективності педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків». Як ми зрозуміли, автором показана динаміка рівнів готовності студентів до виховання соціально здорових підлітків (за кожним критерієм).

9). На наш погляд, матеріали, подані в додатках, мають включати не лише робочі програми авторських спецкурсів та діагностичний інструментарій, а й навчально-методичне забезпечення, зазначені автором методичні рекомендації для викладачів та студентів, комплекси творчих завдань у межах фахових навчальних дисциплін та авторських спецкурсів, банк творчих і дослідницьких завдань для педагогічної практики в контексті забезпечення практичної та психофізіологічної готовності майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків. Це дозволило б більш повно сприйняти основний текст роботи. Уважаю, що в додатках слід було б навести перелік стратегічних документів, важливих заяв, декларацій, які стосуються політики Всесвітньої організації охорони здоров'я в Європейському регіоні та мають практичний інтерес. До того ж згаданий перелік є на сайті ВООЗ (Режим доступу: <http://www.euro.who.int/ru/publications /policy-documents>). Окрім того, бажано було б в експериментальній частині дослідження використати крім авторського

також інструментарій BOO3: Опитувальник щодо якості життя (адаптований тестовий інструмент BOO3 / WHOQOL Group 1995); Загальний інструментарій щодо якості життя WHOQOL-BREF, який був рекомендований EUROHIS, детальний рівень, 26 питань; Загальний інструментарій з фізичної активності, який рекомендується EUROHIS (міжнародна анкета з фізичної активності [PRAQ] для молоді і людей середнього віку) та ін.

10). Потрібно вказати також і на технічну сторону: окремі складні синтаксичні конструкції та стилістичні огріхи дещо ускладнюють сприйняття змісту роботи.

Проте висловлені зауваження не впливають на загальний позитивний висновок щодо рецензованої роботи.

Підсумовуючи, стверджуємо, що науковий пошук В.І. Бабича є самостійним, завершеним, фундаментальним дослідженням винятково актуальної і значущої проблеми, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, а його автор – Бабич Вячеслав Іванович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології
ПВНЗ «Дніпропетровський
університет імені Альфреда Нобеля»

Н.П. Волкова

